

Eski Anadolu Türkçesinde Farklı Bir Hece Düşmesi Örneği: /-sI- > Ø/

Erkan SALAN*

Özet

Eski Anadolu Türkçesinin ses özellikleri, çeşitli eserler üzerine yapılan dil incelemelerinde örneklerle ele alınıp değerlendirilen konular arasındadır. Döneme ait ses özelliklerinin, genellikle önceki tarihî Türk lehçeleriyle karşılaştırılarak belirli özellikler üzerinden ortaya konduğu söylenebilir. Ancak eski Oğuz lehçesine ait ses özelliklerinin yayımlanan pek çok metinden hareketle bütüncül bir bakış açısıyla eş zamanlı olarak ele alınması, söz konusu dönem ve devamı olan bugünkü Türkiye Türkçesi araştırmaları açısından önemlidir. Metin neşirleri yapılan farklı eserlerle birlikte dönemin ses özellikleri konusunda yeni bilgiler de ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri, çeşitli eserlerde örneklerine rastlanabilen /-sI-/ hecesinin düşmesidir. Özellikle {-AsI} sıfat-fiil ekiyle oluşmuş sıfat-fiillerden sonra getirilen {+sIn} teklik 3. kişi iyelik ekindeki /-sI-/ hecesi genellikle düşer. Eski Anadolu Türkçesi üzerine yapılan dil çalışmalarında bu hece düşmesine dair herhangi bir tespit yer verilmemiştir. Hâlbuki meydana gelen bu hadisenin tespiti ve değerlendirilmesi, hem dönemin ses özellikleri hem de sözcük tahlillerini ve anlamlandırmalarını doğru yapabilmek açısından önemlidir. Bu bakımdan belirtilen ses olayının ele alınması bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Eldeki çalışma; Eski Anadolu Türkçesinde /-sI-/ hecesinde meydana gelen düşmenin genellikle {-AsI} ekiyle oluşmuş sıfat-fiillerden sonra görüldüğü ve sistemli olduğu, aynı hecenin yan yana gelmesi sonucu ortaya çıkan hece tekrarı ve dolayısıyla söyleyiş zorluğunun hece düş-

* Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, salanerkan@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-4052-1121>.

mesiyle giderildiği tespitini örneklerle kanıtlamaya yönelik tasvirî bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, ses özellikleri, /-sI-/ hece düşmesi, {-AsI} sıfat-fiil eki, {+sIn} iyelik eki.

A Different Haplology Example in Old Anatolian Turkish: /-sI- > Ø/

Abstract

The phonetic features of Old Anatolian Turkish are among the subjects included in the language studies on various works. It can be said that the sound characteristics of the period are generally compared with the previous historical Turkish dialects and revealed through certain features. However, the simultaneous handling of the phonetic features of the old Oghuz dialect with a holistic point of view based on many published texts is important for the studies of Old Anatolian Turkish and its continuation, today's Turkey Turkish. The drop of the /-sI-/ syllable is an important phonetic event that can be described as new knowledge for Old Anatolian Turkish. Especially after the adjective-verbs formed with {-AsI} participle suffix, the syllable /-sI-/ in the {+sIn} singular 3rd person possessive suffix is usually dropped. In the language studies on Old Anatolian Turkish, no determination was made about this syllable drop. However, the detection and evaluation of this event is important in terms of both the sound characteristics of the period and the ability to correctly analyse and interpret words. In this respect, it has become a necessity to deal with the mentioned sound event. This descriptive study; it reveals that the fall in the /-sI-/ syllable in Old Anatolian Turkish is usually seen after the adjective-verbs formed with the {-AsI} suffix and that it is systematic, and that the syllable repetition that occurs as a result of the same syllable coming together and thus the pronunciation difficulty is eliminated by the syllable drop.

Keywords: Old Anatolian Turkish, sound features, /-sI-/ haplology, {-AsI} participle suffix, {+sIn} possessive suffix.

Hece düşmesi, bir sözcükte ses bakımından aynı veya benzer olan ve yan yana bulunan hecelerden birinin zamanla eriyip kaybolmasıdır (Korkmaz, 2003, s. 116). *Hece binışmesi, hece tekleşmesi, hece yutumu (/yutulması)* gibi çeşitli terimlerle de karşılanabilen (Topaloğlu, 1989, s. 83) bu ses olayı, kolay söyleyişin bir sonucu olarak ortaya çıkar (Aksan vd., 1978, s. 56; Vural ve Böler, 2014, s. 101). Heceyi oluşturan ve düşen seslerin niteliği bakımından hem ünsüzler hem de ünlülerle ilgilidir. Düşen hecelerin genellikle vurgusu zayıf veya vurgusuz orta hecede bulunduğu ve dar ünlülü olduğu görülür. Eski Anadolu Türkçesinde (EAT'de) yaygın olmayan bu ses hadisesi, çeşitli örneklerle tanıklanabilmektedir:

Ar. *berriye* (Köktekin, 2007, s. 212) “çöl” > *berye* “çöl” (Köktekin, 2007, s. 210; Uysal, 2014, s. 225)

*budurur*¹ (Ferec Ba‘de’ş-Şidde, 1452, s. 11b/16) “budur” > *budur* (Ferec Ba‘de’ş-Şidde, 1452, s. 19a/15)

gişidürür (Kelile ve Dimne, 1490, s. 88a/8) “kişidir” > *gişidür* (Kelile ve Dimne, 1490, s. 226b/6)

imdiden girü (Canpolat, 2018, s. 277) “bundan sonra” > *imden girü* (Işk-nâme, t.y., s. 73a/3; Yılmaz vd., 2013, s. 296)

şimdiden girü (Efendioğlu, 2007, s. 165) “bundan sonra” > *şimden girü* (Efendioğlu, 2007, s. 244) “bundan sonra, artık”

Ar. *mürüvvet* (Cemşid ü Hurşid, 1444, s. 88b/16; Türk, 2009, s. 60) “insanlık, cömertlik, iyilikseverlik” > *mürvet* (Türk, 2009, s. 54; Uysal, 2014, s. 300), *mürvetinden* (Garib-nâme, 1427, s. 207a/3)

Ar. *vaşiyet* (Yavuzarslan, 2002, s. 551) “vasiyet” > *vaşyet* (Uysal, 2014, s. 302)

zekeriyyâ-y-ıla (Uysal, 2014, s. 175) “İbr. *zekeriyyâ*: Hz. Zekeriya” > *zekeriyâ* (Uysal, 2014, s. 184)

Yukarıda verilen hece düşmesi örneklerinden farklı olmak üzere EAT’de {+sIn}² iyelik ekindeki /-sI-/ hecesi bazı durumlarda kurallı olarak düşer. Dönemin dili üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda bu hece düşmesine dair herhangi bir tespiti yer verilmemiştir³. Oysa meydana gelen bu hadisenin tespiti ve değerlendirilmesi, hem dönemin ses özellikleri hem de sözcük tahlillerini ve anlamlandırmalarını doğru yapabilmek açısından önemlidir. Bu duruma bağlı olarak belirtilen ses hadisesi, “İnceleme” bölümünde çeşitli örneklerle ele alınıp değerlendirilmiştir.

İnceleme

{+sIn} teklik 3. kişi iyelik eki, {-AsI} ekiyle oluşmuş sıfat-fiillerden sonra kullanıldığında ekteki /-sI-/ hecesi genellikle düşer. Düşmelerin ortaya çıktığı örneklerde aynı iki hecenin varlığı söz konusudur. Belirtilen ses olayını ortaya

¹ *durur* yapısının ekleşmesi hakkında bilgi için bk.: Salan, 2022, s. 373-387.

² {+sIn} iyelik eki hakkında bilgi için bk.: Tekin, 1980, s. 13-16; Gülsevin, 1990.

³ Çeşitli EAT kaynaklarının hece düşmesi ile ilgili kısımlarında sadece /-Ur/ (*durur* > +*dUr*) hecesindeki düşmeye yer verilmiştir (Timurtaş, 1994, s. 63; Özkan, 2000, s. 110; Gülsevin ve Boz, 2004, s. 100; Yelten, 2009, s. 92; Öztürk, 2017, s. 61; Yıldız ve Yalkın, 2021, s. 78). Bazılarında *taşık-* > *çık-*, *karındaş* > *kardaş*, *tatılgı* > *tatlu* (Şahin, 2003, s. 42); *kardeş* (< *karında eş*), *bilezük* (< *bilek yüzük*), *kimse* (< *kim+er-se*), *nedür* (< *ne durur*), *işbudur* (< *işbu durur*), *haşmidur* (< *haşmi durur*), *zâlimdür* (< *zâlim durur*), *imden girü* (< *imdiden girü*) (Köktekin, 2008, s. 69) örnekleriyle açıklanır. Bazılarında (Mansuroğlu, 1988; Türk vd., 2013; Merhan ve Şan, 2014; Akar, 2018) ise hece düşmesi ile ilgili herhangi bir bilgi ve örnek bulunmaz.

çıkarıcı başlıca etkenin söyleyiş kolaylığı olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu hece düşmesi, EAT dönemine ait mensur ve manzum eserlerde seyrek olarak tanıklanır:

“géceye **éresini** (< ér-esi+sin+i⁴ “ereceğini, ulaşacağını”)⁵ kimse bilmez” (Uysal, 2014, s. 308)

“**n’idesini** (< ne id-esi+sin+i “ne yapacağını”) bilimeye” (Uysal, 2014, s. 240)

“halk işitdi bunların gavğāsını / geldiler kim görelər **nolasını**” (< ne ol-ası+sın+i “ne olacağını”) (Yavuz, 2000-I/1, s. 142 [36b/9])

“Reml-ile dünyada **ne olası** (< ne ol-ası+sın+i “ne olacağını”) / Bilürem benden soran kişi kanı” (Yavuz, 2007-II, s. 414)

“... Hüseyin bin Fazla eyitdiler Kur’ân içinde ‘İsâ gökden **inesini** (< in-esi+sin+i “ineceğini”) bildüñ mi ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 484)

“Tariğdi bilemedi **nidesini** (< ne id-esi+sin+i “ne yapacağını”) / Unıtdı **gelsesini** (< gel-esi+sin+i “geleceğini”) **gidesini** (< gid-esi+sin+i “gideceğini”)” (Timurtaş, 1963, s. 70)

Hatta *Yûnus Emre Dîvânı*’nın Berlin nüshasında hece düşmesine uğramış yapıların uyak oluşturacak şekilde kullanıldığı da görülmektedir (Yûnus Emre Dîvânı, t.y., s. 71b/1-8, 72a/7-8):

(71b) “kime ki dost gereğise ben diyem **ne kılasını** (< ne kı-l-ası+sın+i “ne yapacağını”)

terk eyleye gendüzünü hiç aņmaya **nolasını** (< ne ol-ası+sın+i “ne olacağını”)

resmdürür ‘âşıqlara dost yolında kırbân olmağ

şükrâne tutar ‘ışık eri dosta **kırbân olası** (< kırbân ol-ası+sın+i “kurban olacağını”)

lâyığ degül degme cāna dost yolında kırbānlığa⁶

minnet tutar girçek ‘âşığ cānını dost **alası** (< al-ası+sın+i “alacağını”)

dost yolına gönülene girü dönmeğ olmayısar

bilmez misin gayretsüze dost u düşmen **gülesini**” (< gül-esi+sin+i “güleceğini”)

(72a/7-8) “bu dünyede dostdan artuğ yûnus nesneyi sevmedi

bilmez misin kıamusını senden girü **kılasını**” (< kı-l-ası+sın+i “kalacağını”)

⁴ Sözcükteki ekler: +esi sıfat-fiil eki, +sin teklik 3. kişi iyelik eki, +i belirtme durumu eki.

⁵ Yazıda, parantez içindeki kök-ek tahlilleri tarafımızdan eklenmiştir.

⁶ Yazmada şeklindedir. nun harfinin noktası yanlışlıkla alta konmuştur.

Çeşitli örneklerde {+sIn} iyelik ekinin sonraki belirtme durumu ekinin işaretli (Ø) kullanımlarıyla da karşılaşılmaktadır⁷:

“söyleyesi bir gelecti bulmaz / kaldı ‘âciz **neyleyesin** (< ne eyle-y-esi+sin+Ø⁸ “ne yapacağını”) bilemez” (Yavuz, 2000-I/2, s. 658 [165a/4])

“ölümünden ilerü öldi tamām / **göresin** (< gör-esi+sin+Ø “göreceğini”) gördi işi oldı tamām” (Garib-nâme, 1427, s. 359a/11)

“gürü hâzretten yaña yol bulmadı / kaldı şöyle **ne kılasın** (< ne kıl-ası+sın+Ø “ne yapacağını”) bilmedi” (Yavuz, 2000-I/2, s. 672 [168a/9])

“bünyâmın aldı **nidesin** (< ne id-esi+sin+Ø “ne yapacağını”) bilmedi / sırça şandı aña rağbet kılmadı” (Taş, 2019, s. 70 [36a/12])

“Kimsenüñ hergiz selâmın almaya / Niçe kim **eylük kılasın** (< eylük kıl-a-sı+sın+Ø “iyilik yapacağını”) bilmeye” (Yavuz, 2007-I, s. 270)

“biliben **nołasın** (< ne ol-ası+sın+Ø “ne olacağını”) süsen dahı hem / egerçi deh-zübândur düşdi ebkem” (Cemşîd ü Hurşîd, 1444, s. 83b/29)

“... **ne olası** (< ne ol-ası+sın+Ø “ne olacağını”) bildürürdi ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 335)

“... **nidesin** (< ne id-esi+sin+Ø “ne yapacağını”) bilmezdi ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 105)

“... bunuñ **böyle yügüresin** (< böyle yügür-esi+sin+Ø “böyle koşacağını”) bilsem, tönı alub şimdiye degin bili aşardım.” (Korkmaz, 1973, s. 274)

Aşağıdaki örnekte, *ķanda varası* “nereye gideceğini” sıfat-fiil grubunda iyelik ekinin /n/’si muhtemelen uyaktan dolayı kullanılmamıştır. Zira belirtilen fiilimsi grubu, aldığı ekler bakımından *nidesin* “ne yapacağını” yapısıyla eş değerdir. EAT’de vezin ve uyağın ek kullanımı üzerinde belirli bir etkiye sahip olması (Salan 2016, s. 295-314; Salan, 2017, s. 90-106) da ifade edilen düşünceyi destekler.

“velî yoğıdı hergiz âşinâsı / bilimez **nidesin** (< ne it-esi+sin+Ø) **ķanda varası** (< ķanda var-ası+sın+Ø) (Cemşîd ü Hurşîd, 1444, s. 91b/1)

Bazen aynı cümlede, hece düşmesinin meydana geldiği yapılarda belirtme durumu ekinin hem işaretli hem de işaretli olarak kullanılabildiği görülür:

“... **ķiyâmet olası** (< ķiyâmet ol-ası+sın+Ø “kıyametin kopacağını”) ve **âdemiler girü kıpasını** (< âdemiler girü kıp-ası+sın+ı “insanların yeniden dirileceğini”) kırtmek olsun diyüyüdi ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 511)

⁷ Eski Anadolu Türkçesindeki belirtme durumu ekleri hakkında bilgi için bk.: Salan, 2021, s. 387-401.

⁸ {+Ø} belirtme durumu eki hakkında bilgi için bk.: Salan, 2021, s. 399-401.

{-esi} sıfat-fiil ekinin kalıplaştığı ve işlevini kaybettiği *yiyesi* “yiyecek, yemek” sözcüğünden sonra da /-si-/ hecesinin düştüğü ve düşmediği örneklerle karşılaşılmalıdır:

“**Yiyesinden** (< yi-y-esi+sin+den “yiyeyeğinden”) kesilüp yörür-iken / Gussadan cânum tenüm erir-iken” (Yavuz, 2007-II, s. 390)

“... gece **yéyesisinde** (yi-y-esi+sin+de “yemeğinde”) bir loğma terk étmekligüm baña sevgülüdür şabâha degin taşavvu‘ namâz kıılmağdan ...” (Yavuzarslan, 2002, s. 268)

Hece düşmesi örneklerinde {+sIn} teklik 3. kişi iyelik ekinin /n/’si korunurken sadece /-sI-/ kısmının düşmesindeki temel etken, önceki hecenin /-sI-/ biçiminde olmasıdır. Ekteki /n/’nin korunması, düşme hadisesindeki ana gerekçenin aynı hecelerin yan yana gelmesinden dolayı hece tekrarı olduğu fikrini makul hâle getirir.

Hece düşmesine uğramış olan yapı, belirtme durumu eki olarak genellikle cümlede belirtili nesne görevinde kullanılmıştır. Bu cümlelerde yüklem, geçişli fiilden oluştuğu ve çoğunlukla *bil-* fiilinin çekime girmiş biçimi olduğu görülür. {-AsI} sıfat-fiil ekinin gelecek zamana yönelik olması, belirtilen fiilin bulunduğu örneklerin artmasına imkân vermiş olmalıdır.

{-AsI} sıfat-fiil ekiyle oluşmuş sıfat-fiillerde farklı iyelik ekli çekimlere rastlanır. Hece tekrarı olmadığından farklı iyelik eklerinin bulunduğu hecelerde düşme görülmez. Bu durum, teklik 3. kişi iyelik çekiminde hece düşmesinin meydana geldiğini somutlaştırmakla birlikte ardı ardına gelen aynı hecelerde tekrardan kaçınma kaygısının olduğunu da ön plana çıkarır.

“Bilmez midüñ kim bular azıcağ ben bularuñıla **savaşasımı** (< savaş-a-sı+m+ı “savaşacağımı”) ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 281)

“... yoksa beni yaratmağdan öñ **anı işleyesimi** (< anı işle-y-esi+m+i “onu yapacağımı”) tağdir kıılduñ mı ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 94)

“... hiç **ķurtulasım** (< ķurtul-ası+m+Ø “ķurtulacağımı”) bilmezven ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 273)

“Ol biri eydür ki utanmaz mısın / Hak’dan u **ölesini** (< öl-esi+ñ+i “öleceğini”) sanmaz mısın” (Yavuz, 2007-I, s. 64)

“... kaçan anı gördiler **helâk olasıların** (< helâk ol-ası+ların [+lar+ın]+Ø “öleceklerini”) yakın bildiler ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 490)

“Çün kim **ölesün** (< öl-esi+ñ “öleceğin”) güne inanasın / Dirligi Gülşehri’den ögrenesin” (Yavuz, 2007-I, s. 244)

“**Dâg urasıñ** (< dâg ur-ası+ñ “dağlayacağıñ”) zahma merhem urmagıl / Merhem **urasuña** (< ur-ası+ñ+a “süreceğine, süreceğın yaraya”) hem dâg urmagıl” (Yavuz, 2007-II, s. 370)

“çünkü iş bunda hâka lâyıķ degül / anda **ne olasımuz** (< ne ol-ası+muz “ne olacağımız”) bayıķ degül” (Yavuz, 2000-I/1, s. 244 [61b/5])

{-AsI} sıfat-fiil ekinden sonra, iyelik ekindeki /-sI-/ hecesinin düşmeye uğramadığı örneklerle de seyrek olarak karşılaşılmaktadır. Bunlar, bahsi geçen yapılarda /-sI-/ hece düşmesinin ortaya çıktığını somut hâle getirir:

“... işbu siz kılduğunuz işleri bize **olasisın** (< ol-ası+sın+Ø “olacağıñ”) habar virüridi ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 419)

“**Gelesisine** (< gel-esi+sin+e “geleceğine”) dutmışam ümîd uş / Ki hâlüm varduğınca hōş ola hōş” (Ayan, 1979, s. 294)

Aynı veya benzer hecelerin yan yana gelmesi durumunda ortaya çıkan aşağıdaki farklı hece düşmesi örnekleri de /-sI-/ hecesindeki düşmeyi makul ve mümkün kılar.

oldurur (Garib-nâme, 1427, s. 245b/10) “odur” > *oldur* (Garib-nâme, 1427, s. 245b/10)

imdiden girü (Canpolat, 2018, s. 277) “bundan sonra” > *imden girü* (Işk-nâme, t.y., s. 73a/3; Yılmaz vd., 2013, s. 296)

şimdiden girü (Efendioğlu, 2007, s. 165) “bundan sonra” > *şimden girü* (Efendioğlu, 2007, s. 244) “bundan sonra, artık”

İyelik ekindeki /-sI-/ hecesinin, sadece {-AsI} ekiyle oluşmuş sıfat-fiillerden sonra değil iyelik ekinin kullanıldığı farklı isimle de düşebildiği örnek tanıklanabilmektedir. Burada ardı ardına gelen heceler benzer özelliktedir. Örnek, {-AsI} ekli sıfat-fiillerdeki düşen unsurun iyelik ekindeki /-sI-/ olduğu düşüncesini destekler.

“... dükeliñüz elüñüz altındağınuñ çopānisız ya ‘nī **bekçisiz**” (< bekçi+si+siz “koruyup kollayanısınız, bakanısınız”) (Sarı, 2016, s. 54b/14-15)

Aşağıdaki örneklerde ise ilk bakışta /-sı-/ hecesinin düştüğü akla gelebilir. Ancak günümüz Türkiye Türkçesindeki *kendisi* ~ *kendi* örneğinde olduğu gibi sözcüklerin sonundaki /ı/ sesi iyelik ekinin görevini üstlendiği için /-sı-/ hecesinin kullanılıp kullanılmamasını dilin doğal sürecindeki ses gelişmesinden ziyade kullanım tercihi olarak değerlendirmek de mümkündür. İlk örnekte geçen sözcüğün EAT’de *karşu* biçiminde olmasına rağmen *karşuna* değil de *karşına* biçiminde kullanılmış olması, ifade edilen düşünce bakımından anlamlıdır.

“ḥalīfa oğlanı tahta ağdurdı, kendü **karşına** (~ karşı[< karşı]+sın+a “karşısına”) ve eyitti ...” (Yavuz, 2006, s. 536)

“Deñiz **kıyına** (~ kıyı+sın+a “kıyısına”) vardılar av kova” (Dilçin, 1991, s. 508)

Çalışmaya konu olan yapıyı, aşağıda örnekleri verilen istek kipi teklik 2. kişi çekimiyle (-AsIn) veya {-AsI} ekli gelecek zaman teklik 2. kişi çekimiyle (-asısın) karıştırmamak gerekir. Eş biçimli olmasına rağmen köken ve işlev bakımından farklı olan bu yapıların, özellikle dil incelemelerinde ve gramatikal dizinlerde birbirinden ayrı değerlendirilmesi önemlidir. Aksi takdirde yanlış çözümleme ve anlamlandırmalar ortaya çıkabilir.

İstek kipi teklik 2. kişi çekimi:

“... bizüm du‘amuz müstecāb olursa sen bize **uyasın**⁹ ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 128)

“... Haḫ Ta‘ālā’nuñ envā‘ ta‘āmlarını **yeyesin** ve ḥüb libāslarını **geyesin** anuñ ḫapusını **ḫoyasın** aña **yalvarmayasın** anuñ ḫizmeti zaḫmetinden **ḫaçasın** ...” (Yavuzarslan, 2002, s. 114)

Gelecek zaman teklik 2. kişi çekimi:

“... bilürin ki sen melik **olasısın**¹⁰ ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 411)

“... bellü sen bilinesin ve **mübtelā olasısın** ammā bilindigüñ vaḫtın beni kimseye eydü virmegil ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 522)

Sonuç

Bir sözcükte ses bakımından aynı veya benzer olan ve yan yana bulunan hecelerden birinin zamanla eriyip kaybolması şeklinde ortaya çıkan hece düşmesi, EAT’de seyrek rastlanan ses olaylarından biridir. /-di- > Ø/, /-ur > Ø/, /-üv- > Ø/ gibi farklı hecelerin düşmesi şeklinde tanıklanmış ve incelenmiş olan bu ses olayının; /-sI- > Ø/ biçiminde kendini gösteren dikkat çekici farklı bir örneği de vardır.

EAT’de, {-AsI} ekiyle oluşmuş sıfat-fiillerden sonra getirilen {+sIn} teklik 3. kişi iyelik ekindeki /-sI-/ hecesi genellikle düşer. Sistemli olan bu ses gelişmesine, aynı hecenin yan yana gelmesiyle ortaya çıkan hece tekrarı ve bunun sonucu olarak söyleyiş zorluğunun sebep olduğu anlaşılmaktadır. Bugünkü standart Türkiye Türkçesinde görülmeyen bu ses hadisesi, ilk defa belirtilen dönemde ortaya çıkmış ve {-AsI} sıfat-fiil ekinin yerine {-AcAk} sıfat-fiil ekinin yaygınlaşmaya başlamasıyla beraber muhtemelen dönemin sonlarında ortadan kalkmış olmalıdır. Bu bakımdan ele alınan yapıyla ortaya

⁹ uy- fiil kökü + {-a} istek eki + {+sın} teklik 2. kişi eki.

¹⁰ ol- fiil kökü + {-ası} gelecek zaman eki + {+sın} teklik 2. kişi eki.

çıkan /-sI-/ hece düşmesi, EAT'ye özgü tipik ses özelliklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Düşmenin meydana geldiği yapılarıdaki ek sıralaması, {-AsI} sıfat-fiil eki + {+(sI)n} teklilik 3. kişi iyelik eki + {+I > +Ø} belirtme durumu eki şeklinde gösterilebilir. Söz konusu eklerden oluşan yapı, genellikle cümlede belirtili nesne olarak kullanılmıştır. Bu cümlelerde yüklem, geçişli fiilden oluştuğu ve tespit edilen örneklerin çoğunda *bil-* fiilinin çekime girmiş biçimi olduğu görülür.

Çalışmaya konu olan yapıyı, istek kipi teklilik 2. kişi çekimiyle (-AsIn) veya {-AsI} ekli gelecek zaman teklilik 2. kişi çekimiyle (-asısın) karıştırmamak gerekir. Eş biçimli olmasına rağmen köken ve işlev bakımından farklı olan bu yapıların, özellikle dil incelemelerinde ve gramatikal dizinlerde birbirinden ayrı değerlendirilmesinde fayda vardır. Aksi durumda yanlış çözümleme ve anlamlandırmaların ortaya çıkması muhtemeldir. Dolayısıyla /-sI-/ hece düşmesinin tespiti, hem ele alınan dönemin ses özellikleri hem de sözcük çözümlemeleri ve anlamlandırmaları açısından önem arz etmektedir.

Etik Komite Onayı Araştırmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Mali Destek Araştırma için herhangi bir mali destek alınmadı.

Çıkar Çatışması Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Ethical Committee Approval Ethical committee approval is not required for this research.

Funding This research received no external funding.

Conflicts of Interest The author declares no conflicts of interest in this study.

Kaynakça

- Akar, A. (2018). *Oğuzların dili - Eski Anadolu Türkçesine giriş*. Ötüken.
- Aksan, D., Atabay, N., Özel, S., Çam, A. ve Prali, N. (Haz.). (1978). *Türkiye Türkçesi gelişmeli sesbilimi*. Türk Dil Kurumu.
- Ayan, H. (1979). *Şeyhoğlu Mustafa Hürşid-nâme (Hürşid ü Ferahşâd) inceleme-metin-sözlük-konu dizini*. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Canpolat, M. (Haz.). (2018). *Behcetü'l-hadâik fi mev'izati'l-halâik*. Türk Dil Kurumu.
- Cemşid ü Hürşid*. (1444). Demirbaş No. 921. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, İstanbul, Türkiye.

- Dilçin, C. (1991). *Mes'ûd bin Ahmed Süheyl ü Nev-bahâr inceleme-metin-sözlük*. Atatürk Kültür Merkezi.
- Efendioğlu, S. (2007). *Muhammed bin Hacı İvaz Cinânî'l-Cenân (İnceleme-metin-dizin)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ferec Ba'de's-Şidde*. (1452). Demirbaş No. Ms Török F. 71. Macar Bilimler Akademisi, Budapeşte, Macaristan.
- Garib-nâme*. (1427). Demirbaş No. 06 Hk 320/1. Millî Kütüphane, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, Ankara, Türkiye.
- Gülsevin, G. (1990). Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. kişi iyelik ekinin özel kullanılışı. *Türk Dili*, 466, 187-190.
- Gülsevin, G. ve Boz, E. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*. Gazi Kitabevi.
- Işk-nâme*. (t.y.). Demirbaş No. 604. Bibliothèque Nationale de France, Paris, Fransa.
- Kelile ve Dimne*. (1490). Demirbaş No. 1897. Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli Bölümü, İstanbul, Türkiye.
- Korkmaz, Z. (1973). *Şadru'd-dîn Şeyhoğlu Marzubân-nâme tercümesi inceleme-metin-sözlük-ıtkıbasım*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- Korkmaz, Z. (2003). *Gramer terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu.
- Köktekin, K. (2007). *Yûsuf-ı Meddâh Varka ve Gülşah*. Türk Dil Kurumu.
- Köktekin, K. (2008). *Eski Anadolu Türkçesi*. Fenomen.
- Mansuroğlu, M. (1988). Eski Osmanlıca. *Tarihî Türk şiveleri* içinde (Çev.: M. Akalın) (s. 247-276). Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Merhan, A. ve Şan, F. (2014). *Eski Anadolu Türkçesi notlar ve metinler*. Ofis 2005.
- Özkan, M. (2000). *Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. Filiz Kitabevi.
- Öztürk, E. (2017). *Eski Anadolu Türkçesi el kitabı*. Akçağ.
- Salan, E. (2016). Eski Anadolu Türkçesinde aruz vezni ve uyağın ek kullanımına etkisi. *Bilig*, 77, 295-318.
- Salan, E. (2017). Eski Anadolu Türkçesinde aruz vezni ve uyağın zarf-fiil eklerine etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 90-113.
- Salan, E. (2021). Eski Anadolu Türkçesindeki belirtme durumu ekleri üzerine bazı düşünceler. Ö. K. Aydemir, İ. N. Uysal ve F. Öztürk (Ed.), *Prof. Dr. H. Ömer Karpuz'a armağan-Türkçeye saygı* içinde (s. 387-407). Palet.
- Salan, E. (2022). Eski Anadolu Türkçesinde “(turur >) durur” ekleşmiş midir?. E. G. Keskin ve N. Biray (Ed.), *Tarihî ve çağdaş Türk lehçeleri araştırmaları: Fiil kategorisi* içinde (s. 373-389). Bengü.
- Sarı, M. (2016). *Erzurumlu Darir Yüz Hadis Yüz Hikâye Türk dilinde art zamanlı değişimler*. Türk Dil Kurumu.

- Şahin, H. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*. Akçağ.
- Taş, İ. (2019). *Şeyyād Hamza Yūsuf ve Zelîhâ [Gramer-metin-çeviri-notlar-sözlük-dizin-tıpkıbası]*. Türk Dil Kurumu.
- Tekin, T. (1980). Üçüncü kişi iyelik eki üzerine. *Genel Dilbilim Dergisi*, 2(7-8), 10-17.
- Timurtaş, F. K. (1963). *Şeyhî'nin Husrev ü Şîrin'i inceleme-metin*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Timurtaş, F. K. (1994). *Eski Türkiye Türkçesi XV. yüzyıl gramer-metin-sözlük*. Enderun Kitabevi.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil bilgisi terimleri sözlüğü*. Ötügen.
- Türk, V. (2009). *Hatiboğlu Bahrü'l-Hakâyık*. Türk Dil Kurumu.
- Türk, V., Doğan, Ş. ve Şerifoğlu, Y. (2013). *Eski Anadolu Türkçesi dersleri*. Kesit.
- Uysal, İ. N. (2014). *Yunus Emre divanı (Karaman nüshası)*. Kesit.
- Vural, H. ve Böler, T. (2014). *Ses ve şekil bilgisi*. Kesit.
- Yavuz, K. (2000). *Âşık Paşa Garib-nâme I/1, I/2, II/2*. Türk Dil Kurumu.
- Yavuz, K. (2007). *Gülşehri'nin Mantku'î-Tayr'ı (Gülşen-nâme) -metin ve günümüz Türkçesine aktarma- I-II*. Kırşehir Valiliği.
- Yavuz, O. (2006). *Anadolu Türkçesiyle yapılan en eski tezkiretü'l-evliyâ tercümesi ve dil özellikleri [İnceleme-gramer-metin]*. Tablet Kitabevi.
- Yavuzarslan, P. (2002). *Mūsā bin Hācī Hüseyn el-İznikī Münebbihü'r-Rākīdin (Uyurları uyandırucu) giriş-inceleme-tenkitli metin I*. Türk Dil Kurumu.
- Yelten, M. (2009). *Eski Anadolu Türkçesi ve örnek metinler*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Yıldız, O. ve Yalkın, A. O. (2021). *Tarihî Türk lehçeleriyle karşılaştırmalı Eski Anadolu Türkçesi*. Akçağ.
- Yılmaz, E., Demir, N. ve Küçük, M. (2013). *Kıyas-ı enbiya*. Türk Dil Kurumu.
- Yunus Emre Dîvânı*. (t.y.). Demirbaş No. Ms. or. oct. 2575. Staatsbibliothek zu Berlin Preußischer Kulturbesitz, Berlin, Almanya.

Extended Summary

It is seen that the studies on Old Anatolian Turkish, which can only be followed by written sources, concentrate more on morphology, vocabulary and text publication. However, in language studies on various works, sound features are among the subjects that are emphasized. It can be said that the sound characteristics of the period are generally compared with the previous historical Turkish dialects and revealed through certain features. However, the simultaneous handling of the phonetic features of the old Oghuz dialect with a holistic point of view based on many published texts is important for the studies of Old Anatolian Turkish and its continuation, today's Turkey Turkish.

Along with the different works that have been published, new information about the sound characteristics of the period is also emerging. One of them is the drop of the /-sI-/ syllable, examples of which can be found in various works. Especially after the adjective-verbs formed with {-AsI} suffix, the syllable /-sI-/ in the {+sIn} singular 3rd person possessive suffix is usually dropped. In the language studies on Old Anatolian Turkish, no determination was made about this syllable drop. However, the detection and evaluation of this event is important in terms of both the sound characteristics of the period and the ability to correctly analyse and interpret words. In this respect, it has become a necessity to deal with the mentioned sound event. This descriptive study; it reveals that the fall in the /-sI-/ syllable in Old Anatolian Turkish is usually seen after the adjective-verbs formed with the {-AsI} suffix and that it is systematic, and that the syllable repetition that occurs as a result of the same syllable coming together and thus the pronunciation difficulty is eliminated by the syllable drop.

Haplology, which occurs in the form of the dissolution and disappearance of one of the syllables that are the same or similar in terms of sound in a word and located side by side, is one of the rare phonetic events in Old Anatolian Turkish. As the fall of different syllables such as /-di- > Ø/, /-iy- > Ø/, /-ur > Ø/, /-üv- > Ø/ this sound event, which has been witnessed and examined; There is also a strikingly different example that manifests itself in the form of /-sI- > Ø/. /-sI- > Ø/ some examples of syllable drop are: “kime ki dost gereğise ben diyem **ne kılasını** (< ne kıI-ası+sın+ı) / terk eyleye gendüzünü hiç açmaya **nolasını**” (< ne ol-ası+sın+ı) (Yûnus Emre Dîvânı, t.y., s. 71b/1-2); “... **kıyâmet olasın** (< kıyâmet ol-ası+sın+Ø) ve **âdemiler girü kıpasını** (< âdemiler girü kıp-ası+sın+ı) kirtenmek olsun diyüyüdi ...” (Yılmaz vd., 2013, s. 511).

In Old Anatolian Turkish, the syllable /-sI-/ in the third person possessive suffix {+sIn}, which is brought after the adjective-verbs formed with the {-AsI} suffix, is usually dropped. It is understood that this systematic syllable drop is caused by the syllable repetition that occurs with the same syllable coming together, and as a result, the difficulty in pronunciation. This phonetic procedure, which is not seen in today's standard Turkey Turkish, appeared for the first time in the specified period and probably disappeared at the end of the period, with {-AcAk} participle suffix becoming widespread instead of {-AsI} suffix. In this respect, the /-sI-/ syllable

drop that occurs with the structure discussed can be considered as one of the typical phonetic features of Old Anatolian Turkish.

The suffix order in the structures where the fall occurs can be shown as $\{-AsI\}$ participle suffix + $\{+(sI)n\}$ singular 3rd person possessive suffix + $\{+I > +\emptyset\}$ accusative suffix. The structure consisting of the aforementioned suffixes is generally used as the determined direct object in the sentence. In these sentences, it is seen that the predicate consists of a transitive verb and is mostly the inflected form of the verb *bil-*.

The structure that is the subject of the study should not be confused with the second person singular inflection of the optative mood (*-AsIn*) or the future tense second person singular conjugation with $\{-AsI\}$ (*-AsIsIn*). It is useful to evaluate these structures, which are homogeneous but different in origin, separately from each other, especially in language studies and grammatical indexes. Otherwise, wrong analysis and interpretations are likely to occur. Therefore, the determination of the /-sI-/ syllable drop is important both in terms of the sound characteristics of the period in question and in terms of word analysis and interpretation.

